

Aan de Griffier van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
T.a.v. de informateur
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Postbus 935
8901 BS Leeuwarden
Bezoekadres:
Hofplein 38
8911 HJ Leeuwarden
www.friese gemeenten.nl

Onderwerp **Als één Friese overheid in partnerschap met het nieuwe kabinet**
Kenmerk 21.005
Contact J. Holwerda, jholwerda@vfg-fryslan.nl, 058-233 4051
Bijlagen -
Datum 7 april 2021

Geachte informateur,

Nederland staat de aankomende kabinetsperiode voor majeure opgaven. Naast een toekomstbestendig economisch herstel uit de coronacrisis gaat het ook om grote transitie op het gebied van klimaat en energie, en om een forse woningbouwopgave. Maar het gaat ook om een belangrijk onderwerp als water en dit meer sturend te laten zijn in onze ruimtelijke ordeningsvraagstukken, de veenweide-aanpak, met samenhangende elementen als bodemdaling, stikstofreductie en behoud van biodiversiteit en landschappelijke kwaliteit. Stuk voor stuk maatschappelijke vraagstukken die bestuurlijke grenzen overstijgen, en waar het kabinet samen met de decentrale overheden in moet optrekken. Vraagstukken ook die 'in de regio' hun beslag moeten krijgen. Het rapport van de Studiegroep Interbestuurlijke en Financiële Verhoudingen (de commissie Ter Haar) heeft aangetoond dat een dergelijke integrale en interbestuurlijke samenwerking nog niet zo vanzelfsprekend is.

Welnu, graag gaan wij als Friese overheden samen met het kabinet aan de slag met deze belangrijke opgaven. In Fryslân willen wij ons daartoe inspannen om de bestaande overheidssamenwerking te optimaliseren en ons verder als één overheid organiseren. Wij doen daarom het aanbod aan het kabinet om hier in effectief partnerschap samen te werken. Wij vragen daarbij om een bestuurlijke proeftuin om op de geografische schaal van Fryslân de aanbevelingen van de commissie Ter Haar gezamenlijk te implementeren.

De afgelopen periode is de regio op veel manieren (her)ontdekt (zoals Veiligheidsregio, Res, Omgevingsdienst, en Regiodeals) als ruimte waar maatschappelijke opgaven moeten worden opgepakt, waarbij de regio de tussenruimte is tussen gemeenten, provincies en waterschappen. In het Nederlandse staatsrecht is de regio echter een onbekende figuur, waardoor het in de praktijk zoeken is naar bevredigende (bestuurlijk gedragen effectieve en efficiënte) samenwerkingsconstructies. Het is dus van belang om de regio beter te positioneren in de bestuurlijke organisatie; niet in de vorm van een (historisch telkenmale gebleken vruchteloze) structuurdiscussie maar in de vorm van een 'vloeiende organisatie', waarbij de aanpak in een bestuurlijk arrangement volgend is aan de aard en schaal van de opgave¹. In het afgelopen jaar is duidelijk geworden hoe in de regio slagvaardig problemen kunnen worden aangepakt, maar het is zaak om ook buiten acute crisistijd het regionale openbaar bestuur toekomstbestendig toe te rusten. Gebleken is dat dit kan door samenwerking vanuit eigen kracht en verantwoordelijkheid.

¹ 'Grenzeloos samenwerken: van a naar b via b', NSOB (2020)

Nu is Fryslân (net als bijvoorbeeld Zeeland) een typische *regioprovincie*, waar de schaal van regio, provincie en waterschap samenvalt. Dit biedt een mooie uitgangspositie om een adequate 'grenzeloze' uitvoering 'als 1 overheid' in te richten volgens de meest recente bestuurskundige inzichten, waarbij bestuurlijke grenzen niet in de weg staan aan een adequate aanpak van opgaven en het bevorderen en bestendigen van brede welvaart voor onze regio. Om zo als gezamenlijke overheden maximale publieke waarde te creëren voor onze inwoners.

Wij als gezamenlijke Friese overheden willen graag als bestuurlijke proeftuin fungeren om een dergelijk samenwerkingsmodel op deze schaal verder vorm en inhoud te geven. Wij bieden het nieuwe kabinet derhalve een partnerschap met onze regio aan (zegge: een bestuurlijke regiodeal). Samen met ministerie van BZK willen we dat partnerschap gaan inrichten, waarbij tegelijk ook sprake is van een 'omgekeerde regiodeal' met het Rijk, en BZK een integrale benadering bevordert en bewaakt vanuit de diverse bij de opgaven betrokken departementen. Dit partnerschap met het kabinet gaat primair over inhoudelijke opgaven, maar hierbij wordt tegelijk werk gemaakt van een regionale toerusting op maat: daarbij snijdt het mes aan twee kanten, immers een goed gerust openbaar bestuur is randvoorwaardelijk voor een goede beleidsuitvoering van inhoudelijke thema's.

Als eerste regio start Fryslân met het onderzoek naar Bestuurlijk Regionale Ecosystemen (BRE's)², dat in april aanstaande zal starten en waarvan de uitkomsten - over de aanbevelingen hoe de slagvaardigheid van de Friese overheidssamenwerking verder kan worden geoptimaliseerd - in het najaar bekend zullen worden: dat is een optimaal startpunt voor de implementatie van de voorgestelde wederkerige bestuurlijke regiodeal.

De gezamenlijke koepels (VNG, IPO en UvW) hebben het kabinetsaanbod gedaan met als titel '*Krachtig groen herstel van Nederland*' met 3 kernthema's: Wonen & Leefomgeving, Klimaat & Energie en Regionale economie, incl. coronaherstel. Deze thema's raken aan voor onze regio belangrijke zaken als bereikbaarheid, vitaal platteland, leefbaarheid en voorzieningenniveau. In de bestuurlijke regiodeal willen we samen met het kabinet deze opgaven concreet tot uitvoering brengen.

Als het dan gaat om concrete zaken, dan denken wij daarbij *onder andere* aan de volgende onderwerpen (waarbij deze brief slechts ruimte biedt voor een korte schets), die alle bijdragen aan de toekomstbestendige versterking van de ruimtelijk-economische en sociaal-fysieke leefbaarheid in Fryslân:

- Wij maken onderdeel uit van het Deltaplan Noord-Nederland waarbij agglomeratiekracht en netwerkvorming de basis vormen voor een ruimtelijk-economische schaa sprong van Noord-Nederland. Dit Deltaplan zorgt voor economische groei en tegelijk kunnen we op deze manier onze bijdrage aan de grote woningbouwopgave in relatie tot een hedendaagse ov-ontsluiting door middel van de Lelylijn realiseren: de Lelylijn is de drager voor een betere (inter)nationale bereikbaarheid van onze regio, zoals ook is vastgelegd in de *Ontwikkelagenda Toekomstbeeld OV*. Vanuit het vliegwiel van de brede welvaart biedt Fryslân ruimte voor een kwalitatief hoogwaardige woon- en werkomgeving, waarbij onze arbeidsmarkt een positieve stimulans krijgt, en waardoor de leefbaarheid en voorzieningenniveau op peil kan blijven. Nederland kan zich wat dat aangaat geen periferie veroorloven;
- Fryslân heeft veel oppervlaktewater en dit water neemt veel zonne-energie op, een veelvoud van wat we in Fryslân voor verwarming gebruiken. De inschatting is dat ten minste 60% van de huidige Friese (niet-industriële) warmtevraag kostenefficiënt kan worden gerealiseerd met aquathermie. Dat maakt dat Fryslân dé aquathermie-regio van Nederland kan worden. Aquathermie biedt ook in de rest van Nederland grote kansen. Fryslân wil helpen bij het verzilveren van deze kansen en wil graag als proeftuin fungeren om alle kansen en knelpunten in de praktijk te onderzoeken en aan te pakken. Dit lukt alleen als we samen met het Rijk en alle andere stakeholders de handen ineen slaan;

² <https://www.rug.nl/cf/nieuws/newitems/2020/rug-campus-fryslan-werft-400-000-euro-voor-onderzoek-naar-succesvol-regionaal-bestuur>

- In Fryslân zijn diverse economische en sociaal-maatschappelijke programma's van overheden, bedrijfsleven, kennis- en onderwijsinstellingen en maatschappelijke organisaties in ontwikkeling. Dit betreft o.a. programma's van de samenwerkende Waddeneilanden en de samenwerkende gemeenten in Noordwest-Fryslân. Graag werken we - in het belang van het versterken van de kracht van de regio - in de komende kabinetsperiode deze opgaven samen met het Rijk verder uit, bijvoorbeeld in de vorm van het instrument regiodeals;

- Wij vragen u met klem om ons gezamenlijke standpunt over te nemen om de gaswinning van de kleine velden en de zoutwinning, onder zowel land als Waddenzee, te stoppen. Dit voorkomt bodemtrillingen, bodemdaling, schade- en scheefstelling van panden en aanpassingen aan watersystemen met gevolgen voor landbouwgrond en natuurgebieden. In de vorige kabinetsperiode leek het erop dat er geen nieuwe opsporingsvergunning meer zouden worden afgegeven voor de gaswinning van de kleine velden. Niets bleek minder waar toen duidelijk werd dat voor onze provincie alle opsporingsvergunningen al zijn vergund en zelfs ook worden verlengd. De gaswinning is tot op heden daarmee onverminderd doorgestaan. Wij vragen nu om transparante en duidelijk afspraken, met als inzet om de mijnbouwactiviteiten in Fryslân te stoppen.

Last but not least: om als decentrale overheden te kunnen participeren in de aanpak van de genoemde grote opgaven (maar uiteraard ook om de reguliere dienstverlening aan en voorzieningenniveau voor de inwoners op peil te kunnen houden) bestaat een goede toerusting ook uit volwassen en evenwichtige financiële verhoudingen. Naast de al langer bekende onderwerpen die opgelost moeten worden zoals de structurele dekking voor structurele uitgaven in het sociaal domein, de opschalingskorting, een toekomstbestendig, stabiel en autonoom belastinggebied voor alle decentrale overheden is de onevenwichtige uitkomst van het huidige voorstel voor herijking van het Gemeentefonds voor onze gemeenten onacceptabel. Voor ons geldt dat we als gezamenlijke Friese overheden graag willen participeren bij de aanpak van de grote opgaven, maar als noodzakelijke voorwaarde geldt dat we dan wel over voldoende financiële middelen moeten kunnen beschikken.

Samengevat, onze oproep aan het nieuwe kabinet is tevens van onze kant uit ons aanbod aan het kabinet: benut de realisatiekracht van onze regio! En om daar concreet handen en voeten aan te geven gaan wij graag als Friese overheden het partnerschap aan langs de lijnen zoals hierboven geschetst.

Met vriendelijke groeten,

Dhr. drs. A.A.M. Brok
Commissaris van de Koning in de provincie Fryslân

Dhr. mr. F. Veenstra
Voorzitter, Vereniging van Friese Gemeenten

Mevr. L.M.B.C. Kroon
Dijkgraaf, Wetterskip Fryslân